

FEMME FATALE – DRAMA SU NELAIMINGA PABAIGA

Mados analitikas **Konstantinas Bogomolovas**



Garbo nuopelnas yra tas, kad jai be galo vaizdžiai pavyko išreikšti daugybę Lemtingajai moteriai būdingų bruožų. Visa tai gali išreikšti tik jos veidas, į patį siužetą galima ir nesigilinti. Tad galime sakyti, kad ji pirma savo esybe sukūrė *Femme fatale* įvaizdį

F*emme fatale*. Lemtingoji moteris – paslaptinė, neprieinama, vieniša, nešanti nelaimę... Šis kultinis įvaizdis pasirodo dar devynioliktojo amžiaus pradžioje. Bet ne tikrame gyvenime, ne madoje ir ne literatūroje. Jį sugalvoję rašytojai ir dramaturgai šį personažą pavadino *Femme fatale*. Susitikimas su šia dama siužeto herojui tampa lemtingas: ištuštinama valstybinė kasa, įvykdomas nusikaltimas, laukia dvikova, kalėjimas, savižudybė... Pabaiga visada fatali ir net kraupi.

Bet literatūros herojus ir madingas įvaizdis – skirtingi dalykai. Turint omenyje siužetą, prie lemtingųjų moterų galima būtų priskirti ir Kleopatrą, tapusią Antonijaus žūties priežastimi, ir Lolitą, pražudžiusią Hubertą, ir Karmen, ir Nastasją Filipovną, ir net Sniego karalienę, trauka prie kurios vos nekainavo gyvybės berniukui Kajui. Pasaulinėje literatūroje, kine ir tikrame gyvenime galėtume atrasti nemažai vampyrų, švietsuomenės liūčių ir skandalingų tetulyčių, pražudžiusių daug vyrų gyvybių.

Visai kas kita – madingas įvaizdis *Femme fatale*. Madai vien siužeto neužtenka, ji trokšta vaizdinio poveikio. Ir štai – XX amžiaus Holivudas. Ketvirtasis dešimtmetis. Vienu tobuliausių šio įvaizdžio įsikūnijimu tapo švedė Greta Gustavson, į istoriją įėjusi kaip Greta Garbo.

Kai šiuolaikiniai žurnalistai įkyriai kartoja vienas nuo kito nurašytą frazę: „Greta Garbo – geniali XX amžiaus aktorė“, susidaro įspūdis, kad jie nematė nė vieno filmo, kuriame aktorė vaidino. Mano manymu, Garbo vaidybai, švelniai tariant, iki genialumo buvo labai toli: būti genialiai jai trukdė vaidybos štampai, veidmainiškumas, dirbtinumas. Bet jos įvaizdis buvo genialus. Juk stilingas

NUOTRAUKOS SCANPIX/FP(1), SCANPIX/AP(1), SCANPIX/SP(4)



Nors Dietrich, skirtingai nuo Garbo, nebuvo nepriekaištų bruožų, būtent ji tapo *Femme fatale* kulto tobulyste



Kiek pašaipus Marlene žvilgsnis tarsi sakydavo: „Priešintis Amžiui nėra prasmės. Aš esu pasmerkta. Ir tu, mylintis mane, esi pasmerkta kartu su manimi“

įvaizdis – tai toks pat meno kūrinys kaip ir simfonija ar poezija. Stilingas įvaizdis yra tokia pat kultūrinė civilizacijos vertybė kaip ir talentingai sukurtas vaidmuo.

Greta Garbo vaidina blogai, bet kokia ji nuostabi! Kaip harmoningai jos veido ir rafinuotos laikysenos bruožai dera su jos šaltu žvilgsniu ir juodomis linijomis ant pavargusių akių vokų, žemu balsu ir ryškiomis lūpomis! Bet svarbiausias Garbo nuopelnas yra tas, kad jai be galo vaizdžiai pavyko išreikšti daugybę Lemtingajai moteriai būdingų bruožų. Visa tai gali išreikšti tik jos veidas, į patį siužetą galima ir nesigilinti. Tad galime sakyti, kad ji pirma savo esybe sukūrė *Femme fatale* įvaizdį.

Iki Gretos Garbo *Femme fatale* galėjo būti bet kuris moteriškas personažas, kuris kėlė pavojų, buvo susijęs su bjaurastimi arba vampyriškumu. Garbo savo įvaizdžiu *Femme fatale* suteikė konkretų turinį. Jos suvaidinta Lemtingoji moteris nesiekia negarbingų tikslų, neišnaudoja vyrų dėl pinigų ar valdžios ir negeria jų kraujo. Ji pasmerkia juos kančiais, nes pati yra pasmerkta. Jei ji ir būna šalta ar žiauri, tai tikrai ne dėl kvailo būdo. Jos praeitis slepia žiaurią paslaptį, tragišką priežastį, verčiančią tapti tokia. Likimas, lemtis.

Lemtingosios moters įvaizdis nėra seksualus ar žavintis. Ši moteris šalta, bet kartu ir traukia kaip magnetas. Traukia prie savęs ne lengvų malonumų pažadais, bet intriguojančia paslaptimi ir pavojaus nuojauta. Kitaip tariant, ryškus neoninis įspėjimas prie prarajos „Nesiartink – mirtinai pavojinga!“ yra geriausias masalas romantiškiems nuotykių ieškotojams.

Šis aprašymas – toli gražu ne Gretos Garbo filmų siužetų nupasakojimas, o tik kelios asociacijos, kurios kilo žiūrovams, mačiusiems ją vaidinančią Matą Hari, Margaritą Gotjė, Aną Kareniną, baleliną Grušinskąją ar Karalienę Kristiną. Svarbiausia Garbo įvaizdžio detalė kuriant šiuos vaidmenis buvo akių makiažas. Aiški juoda linija, išvesta per viršutinį voką ir kelis centimetrus nusileidžianti į apačią prie išorinių akių kampučių. Būtent šiuose milimetruose ir glūdi jos dramatiškai traukiančio žvilgsnio paslaptis.

Gretos Garbo dėka *Femme fatale*

įvaizdis tapo fantastiškai populiarius ir sukėlė pamėgdžiojimų bangą. Pačiame Holivude tai pasireiškė ketvirtą dešimtmečio aktorių Džuljetos Compton, Anos Sten, Talulos Bankhead, Normos Shearer ir, be abejo, Marlene Dietrich įvaizdyje. Ir nors Dietrich, skirtingai nuo Garbo, nebuvo nepriekaištingų bruožų, būtent ji tapo *Femme fatale* kulto tobulybe. Dėl Lemtingosios moters įvaizdžio, paklususi režisieriui Džozefui fon Šternbergui, Marlene turėjo sulieknėti dešimčia kilogramų ir pasidaryti plastinę operaciją. Beje, fon Šternbergas Lemtingosios moters arsenalą papildė dar viena paslaptimi – viršutine šviesa filmuojant stambiu planu. Apgaubti nukreiptų iš viršaus ryškių spindulių, prastoki Marlene veido bruožai pavirsdavo nepriekaištinga šalta kauke.

Vis dėlto Marlene Dietrich įvaizdis nebuvo tikra Gretos Garbo kopija. Jos kuriama Lemtingoji moteris įgauti bohemiško rafinuotumo ir ilgesingo jautrumo, o vietoje dramatiškos kančios

DĖL LEMTINGOSIOS MOTERS ĮVAIZDŽIO, PAKLUSUSI REŽISIERIUI DŽOZEFUI FON ŠTERNBERGUI, MARLENE TURĖJO SULIEKNĖTI DEŠIMČIA KILOGRAMŲ IR PASIDARYTI PLASTINĘ OPERACIJĄ.

matyti tik jai būdingas dekadansinis abejingumas. Kiek pašaipus Marlene žvilgsnis tarsi sakydavo: „Priešintis Amžiui nėra prasmės. Aš esu pasmerkta. Ir tu, mylintis mane, esi pasmerkta kartu su manimi“.

Femme fatale įvaizdžio populiarumas prasiskverbė net ir į sovietinį kiną, tiesa, tik vieną vienintelį kartą – 1936 metais sukurtame filme „Cirkas“, kuriame vaidino Liubov Orlova. Kadangi ji tuo metu buvo vienintelė sovietų aktorė, kuriai pagal tarptautinius kriterijus tiko „žvaigždės“ titulas, jos vyras režisierius Grigorijus Aleksandrovas žmonai turėjo parinkti atitinkamą vaidmenį. Juo tapo Marion Dikson – užsienio cirko žvaigždė su siaubinga paslaptimi praityje. Tiesa, šio filmo siužetas yra vos ne vienintelis romanas apie Lemtingąją moterį, kuris baigiasi laimingai: ji išteka, priima sovietinę pilietybę, keičia įvaizdį į optimistiškesnį.

Femme fatale įvaizdis pradedamas tirazuoti ne tik kine, bet ir komercinėje ketvirtą dešimtmečio madoje. Jis atsiranda madingų žurnalų viršeliuose, aprangos, kosmetikos, kvėpalų reklamoje, pašto atvirukuose. Nors kasdieniame gyvenime *Femme fatale* nepasireiškė, nes sekti šį įvaizdį buvo per daug painu ir nepatogu, į Lemtingąją moterį tapo madinga persikūnyti fotografuojantis šeimos albumams. Pamėgdžiojamas makiažas, naudojama tokia pati apšvietimo technika, pozuojama taip, kaip tai darė G. Garbo, M. Dietrich ir L. Orlova.

1939-aisiais, prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, *Femme fatale* staiga išsina iš mados. „Moterį, pražudžiusią tavo gyvenimą“ pakeičia „Mergina, kuri laukia tavęs sugrįžtančio iš fronto“. Greta Garbo palieka kiną, Marlene Dietrich tenkinasi antraciliais vaidmenimis komedijose. Kine, madų žurnaluose, šeimos albumuose pasirodo naujas apvalaus veido, paprastos, nuolat besijuokiančios mergaičiukės tipažas. Tai apsirengusių taškuotomis suknytėmis su trumpomis pūstomis rankovytėmis Betty Greil arba Liudmilos Celikovskos įvaizdžiai. Lemtingoji moteris ilgiems metams tampa senamadiškumo sinonimu.

Kad tai, kas „sena“, taptų „nauja“, „sena“ turi būti kaip reikiant užmiršta. Taip atsitinka tik aštuntajame dešimtmetyje. Prasidėjus seksualinei revoliucijai žmonės jau nebemokėjo mirti iš meilės, todėl vizualinis Lemtingosios moters įvaizdis vėl tapo stilingas, tiesa, išskirtinai nominacijoje „retro“.

Nostalgiškų achromatinių stilizacijų pavidalu *Femme fatale* vėl sugrįžo į komercinę madą ir į pramogų verslą, kur iki šiol užima vieną garbingiausių vietų. Muzikos dievaitės Madonos vaizdo klipai, fotosesijos su Nadja Auermann vaidinant Stevenui Meiseliui, teatralizuoti mados pasirodymai Lemtingosios moters įvaizdžiui suteikia vis naujų atspalvių. Stilistų ir mados fotografijos mokyklų mokymo programose visada numatoma, kad už temą „Femme Fatale“ būtina atsiskaityti.

Ką gi, matyt, paslaptingos traukos, dramos ir vienvės bruožai dar aktualūs ir XXI amžiuje.